Dördüncü Ünite
MAL SİGORTALARI

I. MAL SİGORTASI KAVRAMI

Mal sigortalarının en önemli özelliği, sigorta konusunun doğrudan malın kendisi olmayıp mal üzerindeki menfaat olmasıdır. Yukarıda da belirtildiği üzere, rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunan kişiler sözleşme ile sigorta himayesinden faydalanabilirler (TTK m. 1453/1). Böylece mal üzerinde ekonomik değeri olan menfaate sahip tüm ilgililerin sigorta sözleşmesi yaptırmaları mümkündür. Hatta bir kimsenin başkasının menfaatini, ilgilinin adını belirterek veya belirtmeden sigorta ettirmesi mümkündür (TTK m. 1454/1).

Mal sigortasının konusunu mutlaka maddi varlığı olan bir malın oluşturması zorunlu değildir. Nitekim borcu ödeyememe rizikosuna karşı yapılan kredi sigortası, kazanç kaybı sigortalarında ortada maddi varlığa sahip bir mal bulunmasa dahi bahse konu rizikolara karşı mal sigortası yapılabilir. Zira bu tür sigortalarda malın zarar görmesi rizikosuna karşı değil malvarlığının pasif kısmındaki borcu ödeyememe veya kazanç beklentisinden mahrum olma rizikoları sigorta ettirilmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, TTK m. 1453/2 hükmü uyarınca, rizikonun gerçekleşmesi sonucu kazanç kaybı ile sigorta edilen malın ayıbından doğan hasarlar, aksine sözleşme yoksa sigorta kapsamında sayılmaz. İlaveten, mal bağlamında kazancın, makul sınırı aşan kısmı sigorta edilemez.

Mal sigortaları, kişinin malvarlığına dahil olan unsurlara karşı gerçekleşmesi muhtemel rizikolara karşı yapılır. Hemen akla gelebilecek rizikolara örnek olarak deprem, yangın, su baskını, hırsızlık, yıldırım düşmesi, çeşitli kazalar verilebilir. Sigorta poliçesinde, mal üzerindeki menfaatin hangi rizikolara karşı sigorta edildiği açıkça gösterilir.

Mal sigortaları bazen tek bir malı bazen de bir mal grubunu sigorta kapsamına alır. Bir cep telefonunun sigortalanmasında olduğu üzere sigortanın konusu tek bir mal olabileceği gibi; bir depodaki malların sigortalanmasındaki sözleşmedeki gibi bir mal topluluğu da söz konusu olabilir. Mal sigortası niteliğindeki grup sigortasında, mal girmesi veya çıkması sebebiyle mal topluluğunda değişiklikler meydana gelmiş olsa bile, sözleşme bütün hükümleriyle geçerli kabul edilir (TTK m. 1453/3). Mal topluluğu için yapılan mal sigortası, topluluğa dahil münferit parçaları da kapsar (TTK m. 1453/4).

II. MAL SİGORTALARINA HÂKİM OLAN İLKELER

Zarar sigortalarının bir türü olarak mal sigortaları, kendine özgü birtakım ilkelere sahiptir. Kural olarak can sigortalarında geçerli olmayan söz konusu ilkeler, mal sigortalarında geçerli olan bazı kurumların ve kavramların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

A. Menfaat İlkesi

1. Genel Olarak

Yukarıda da ifade edildiği üzere, geçerli bir sigorta sözleşmesinin yapılabilmesi için ortada parayla ölçülebilir bir menfaatin bulunması gerekmektedir. Menfaat, bizzat sözleşmenin tarafı olan sigorta ettirene veya üçüncü kişiye ait olabilir.

Sigorta sözleşmesinin konusu olan menfaatin parayla ölçülebilir nitelikte olması zorunludur (TTK m. 1453/2). Bir kimsenin aile büyüklerinden kalan ekonomik değeri bulunmayan bir eşyayı (mesela bir şapkayı), manevi değeri çok yüksek olmasına rağmen sigorta ettirmesi mümkün olamayacaktır. Menfaat doğrudan malın mevcut durumunu koruması (bozulmaması, kırılmaması, çürümemesi gibi) şeklinde olabileceği gibi malın kullanılmasından kaynaklanan kazanç beklentisi (iş makinesinin çalıştırılarak para kazanması gibi) olarak da kendisini gösterebilir. Ancak maldan beklenen kazancın sigorta kapsamına alınabilmesi için bunun açıkça sözleşmede gösterilmesi gereklidir (TTK m. 1453/2).

Yukarıda izah edildiği üzere, mal sigortalarını yapabilecek olan kişiler sadece malın maliki olmayıp diğer menfaat sahipleri de olabilir. Kanunda açıkça sayılmamış olsa da malın kiracısı, malın deposunda muhafaza eden kimse, rehinli alacaklı gibi kişiler de menfaatleri olan malın sigorta himayesine alınabilmesi için sigorta sözleşmesi yapabilirler.

Malın üzerindeki menfaat sahiplerinin birden fazla olması da mümkündür. Mesela mal üzerinde birden fazla malikin bulunması halinde bunların birlikte karar alıp sigorta sözleşmeleri yaptırmaları mümkündür. Bunun yerine her bir malikin kendi menfaati kadar sigorta sözleşmesi yaptırması da imkân dahilindedir. Bu durumda, kendi menfaatinin üzerinde bir miktarda sigorta sözleşmesi yapılması halinde, aşan kısmın sigorta ettirenle aynı menfaate sahip olanlar lehine yapılmış sayılacağı hükme bağlanmıştır (TTK m. 1455). Dolayısıyla bir evin yarısına sahip olan iki kardeşten birisi evin tamamı için sigorta sözleşmesi yaparsa, yarım hisse için kendisi kalan yarısı için kardeşi lehine sigorta yaptırmış sayılmaktadır.

Mal topluluğu olarak kabul edilebilecek bir arada bulunan çok sayıda malın birlikte sigorta edilmesi mümkündür. Böylece çok sayıda menkul malın bir arada bulunması halinde her biri için tek tek sigorta sözleşmesi yapılmaksızın hepsi için tek bir sözleşme yapılarak sigorta himayesi sağlanabilir. TTK m. 1453/3 hükmünde, mal sigortası niteliğinde grup sigortasından, 4'üncü fıkra hükmünde ise mal topluluğu için yapılan mal sigortasından bahsedilmektedir. Böylece, mal topluluğu niteliği taşıyan çok sayıdan malın tek bir sözleşme kapsamında sigorta korumasına alınması mümkündür. Bu bağlamda, depoculuk faaliyeti yürüten kişinin, deposunda bulunan farklı kişilere ait malları tek bir sözleşme çerçevesinde mal sigortası hükümleri çerçevesinde sigorta ettirmesi halinde ortaya mal topluluğu sigortası çıkar. Sigorta sözleşmesi yapıldıktan sonra depoya yeni mal girmesi veya mevcut malların çıkması halinde sözleşme varlığını yeni malların üzerinden devam ettirir (TTK m. 14543/3).

2. Başkasının Menfaati İçin Sigorta Yapılması

Sigorta sözleşmesinin bir başkasının menfaatinin korunması için de yapılması mümkündür. Başkasının menfaati için yapılan sigorta sözleşmesi, temsil hükümleri de dikkate alınarak birden fazla şekilde incelenebilir.

Kanunda yer alan düzenlemede ilk olarak *başkası lehine sigortadan* bahsedilmiştir (TTK m. 1453). Sigorta ettiren, üçüncü bir kişinin menfaatini, onun adını belirterek veya belirtmeyerek sigorta ettirebilir. Bu durumda, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tüm haklar, menfaati sigorta edilen sigortalıya ait olur. Sözleşmede aksine bir hüküm yoksa sigortalı, sigortacıdan tazminat talebinde bulunabilir ve onu dava edebilir (TTK m. 1454/1). Üçüncü kişi lehine sözleşme niteliği taşıyan bu tür sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettiren sözleşmeden kaynaklanan yükümlülükleri yerine getirir (TBK m. 129). Sözleşmeden kaynaklanan haklar da sigortalıya ait olur.

Başkası lehine sigortada sigortalının isminin açıkça yazılması halinde, sözleşmenin temsilen yapılıp yapılmadığı noktasında bir tereddüt söz konusu olabilir. Bu tür durumlarda, sigorta ettirenin üçüncü kişi sigortalının ~~temsilcisi~~ değil, kendi adına ve fakat üçüncü kişi hesabına hareket ettiği (başkası lehine sigorta) kabul edilir (TTK m. 1454/2). Diğer bir deyişle kişinin temsilci olup olmadığı açık değilse, başkası lehine sigorta hükümleri geçerli sayılır.

Sigorta ettirenin üçüncü kişinin menfaatini temsilci sıfatıyla sigorta ettirmesi de mümkündür. *Başkasını temsilen sigortada*, sözleşmeden doğan haklar ve borçlar doğrudan temsil olunan kişinin hukuki sahasında doğar. Bu ihtimalde hem sigorta ettiren hem de sigortalı sıfatı temsil olunana aittir. Bir anonim şirketin temsilcisi olan kişinin şirketin arabası için yaptırdığı kasko sigortasında hem sigorta ettiren hem de sigortalı sıfatı şirkete aittir. Dolayısıyla sözleşmeden doğan sigorta primlerini şirket ödeyeceği gibi riziko gerçekleştiğinde tazminat isteme hakkı da şirkete aittir.

Sigorta sözleşmelerinin somut olarak kimin lehine yapıldığı bazen tespit edilemeyebilir. Zira menfaat sahibi sürekli değişkenlik gös-

terdiğinden, her bir menfaat sahibinin lehine yapılan bu tür sözleşmelere, *kimin olacaksa onun lehine sigorta* adı verilir (TTK m. 1454/3). Yolcu taşıma araçlarında yapılan koltuk sigortasında, yolcular sürekli değiştiği için araca binen her bir yeni yolcu sigortalı sayılır ve sözleşme bunlar lehine yapılmış sayılır. Bu sayede, taşıma aracına binen her bir yolcu için ayrı sigorta sözleşmesi yapılmaz, riziko gerçekleştiği anda koltukta oturan ve zarar gören yolcu sigortalı sayılır. Kimin olacaksa onun lehine yapılan böyle bir sigortanın, üçüncü kişi lehine yapıldığı anlaşılırsa, bu durumda ortada başkası lehine sigorta olduğu kabul edilir (TTK m. 1454/3-son cümle).

3. Üzerinde Sınırlı Ayni Hak Bulunan Malın Sigorta Edilmesi

Mal sigortalarında sigortalanan menfaat olduğu için, malın malikinin yanı sıra mal üzerinde sınırlı ayni hak sahibi olan kişiler de sigorta sözleşmesi yapabilirler. Mülkiyet hakkının içeriğine dahil olan bazı yetkilerin ayrıştırılıp başka kişilere tanınması halinde sınırlı ayni hak kavramı ortaya çıkar. Malı kullanma, semerelerinden yararlanma, alacağın teminatı olarak kullanma şeklinde ortaya çıkabilen sınırlı ayni haklar TMK'da ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. İrtifak hakkı, rehin hakkı gibi sınırlı ayni hak sahiplerinin ilgili malı sigorta ettirerek menfaatlerini sigorta koruması altına alabilirler.

TTK m. 1456 hükmünde ayrıntılı bir şekilde, sınırlı ayni hak sahiplerinin sigorta sözleşmesi yapmaları halinde ortaya çıkabilecek sonuçlar hükme bağlanmıştır. Öncelikle, sınırlı ayni hak ile sınırlanmış bulunan bir mal üzerindeki malike ait menfaat sigortalandığı takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, sınırlı ayni hak sahibinin hakkı sigorta tazminatı üzerinde devam eder (TTK m. 1456/1). Rehinli bir aracı trafik kazası sonucu *pert olması*, kullanılamayacak hale gelmesi sonucunda, rehinli alacaklı olan kredi veren bankanın rehin hakkı, sigortacının araç için ödeyeceği sigorta tazminatı üzerinde devam eder. Bu durumda banka, kalan kredi borcunun tamamını sigorta tazminatının içinden tahsil eder; kalan kısmını ise araç malikine bırakır. Dolayısıyla sınırlı ayni hak olan rehin hakkı, sigorta tazminatı üzerin-

de de devam etmiş olur. Kanun koyucu sınırlı ayni hak sahiplerinin sigorta tazminatı üzerindeki haklarını sağlama alabilmek için, sigorta şirketinin, hak sahiplerinin onayı olmaksızın tazminatı malike ödememesi gerektiğini belirtmiştir (TTK m. 1456/2, 3). Sigortacı, sınırlı ayni hak sahiplerinin yazılı onayı olmadan malike ödeme yaparsa, hak sahiplerine karşı sorumluluktan kurtulamaz.

Sigortacı, sigorta ettirenin prim ödeme borcunda temerrüde düştüğünü ve prim farkı istemi dolayısıyla sigorta ettirene ihtarda bulunduğunu, ayni hakkını kendisine bildirmiş olan ve kendisi tarafından bilinen ayni hak sahiplerine de bildirir (TTK m. 1456/4). Buradaki amaç, sözleşmeden faydalanma ihtimali bulunan sınırlı ayni sahiplerinin primleri ödeyerek sözleşmenin devamını sağlamalarına imkân vermektir.

Kanunda öngörülen sebeplere dayanarak sigorta ettiren veya sigortacı tarafından sözleşme feshedildiğinde veya sözleşmeden cayıldığında, sigortacı, fesih ya da cayma bildirimi kendisi tarafından yapılmışsa, söz konusu bildirim tarihinden, diğer hallerde sözleşmenin sona ermesi tarihinden itibaren on beş gün içinde durumu sınırlı ayni hak sahiplerine bildirir. Sigorta sözleşmesi, ayni hak sahipleri bakımından, sözleşmenin sona ermesinden itibaren on beş gün süre ile geçerli olur. Durumu öğrenen hak sahibi, bu on beş gün içerisinde sözleşmeye devam edeceğini bildirmediği takdirde sözleşme ayni hak sahibi için de geçersiz hale gelir. Ayni hak sahibi, sözleşmeye devam etmek isterse, sigortacı haklı bir neden olmadığı sürece bu talebi reddedemez (TTK m. 1456/5). Kanun koyucu burada da sözleşmenin sigortacı veya sigorta ettiren tarafından sona erdirilmesi halinde, sınırlı ayni hak sahiplerini koruyabilmek için sözleşmenin devamına yönelik ilave bir önlem almış ve hak sahiplerine sözleşmeyi devam ettirme imkânı vermiştir.

Hukuki niteliği itibariyle sınırlı ayni hak olmamakla beraber son olarak sigortalı *malın haczinden* bahsetmek gerekir. Malın malikinin borcundan dolayı icra sürecinin sonunda sigortalı mal haczedilirse, sigortacı, zamanında bilgilendirilmek kaydıyla, sigorta tazminatını

icra müdürlüğüne ödeyerek borcundan kurtulur (TTK m. 1457). Bir malın haczi esnasında icra memuru borçludan, malların sigortalı olup olmadığını, sigortalı ise sigortacısını sorar; haczedilen malın sigortalı olduğunu öğrendikten sonra, sigorta tazminatının diğer bildirime kadar, ancak icra müdürlüğüne ödenmesiyle borçtan kurtulacağını sigortacıya ihtar eder. Bunun yapılmamış olması halinde, sigortalı mal üzerinde alacaklı sıfatına sahip olan kişi de durumu sigortacıya bildirebilir. Zira buradaki amaç, sigortacının, riziko gerçekleştiğinde ödemesi gereken tazminatı, durumdan haberi olmadığı için iyiniyetli bir şekilde sigorta ettirene/sigortalıya ödemesini engellemektir.

Malın haczine ilişkin söz konusu düzenleme, sigortacının ödeyeceği sigorta tazminatı üzerinde haczin devam edeceğini göstermektedir. Sigortacının nakdi tazminat ödeyecek olması halinde, haczin kendisine bildirilmesiyle artık sadece icra müdürlüğüne ödeme yaparak borcundan kurtulabilir. Aksi halde, ödediği tazminatı tekraren icra müdürlüğüne ödemek zorunda kalabilir.

4. Sigortacının Sigortalanan Menfaati İnceleyebilmesi

Sigorta sözleşmesinin devamı esnasında, sigortalanan malın değerinde değişiklik meydana gelebilir. Eksik ve aşkın sigorta hallerine sebebiyet verebileceğinden sigortacının sözleşmenin devamı esnasında sigortalı menfaatin değerini inceleyebileceği hüküm altına alınmıştır (TTK m. 1469). Sigortacının gerek görmesi halinde sigortalının kontrolünde olan sigortalı menfaati incelemesi ve değerinin tespiti için uzmanlardan yararlanması mümkün kılınmıştır. Bu sayede eksik ve aşkın sigorta halleri görülebileceği gibi takseli sigortanın fahiş olup olmadığı da tespit edilebilecektir.

Sigortacı ve sigorta ettiren birlikte, menfaatin değerini tayin edip bunu da poliçeye yazıyorlarsa; takseli sigorta vardır. Amaç, ileride sigorta değeri belirlenirken uyuşmazlık çıkmasını engellemektir.

5. Sigorta Edilen Menfaatin Sahibinin Değişmesi

Sigorta edilen menfaatin sahibinin sigorta sözleşmesinin süresi boyunca değişmesi mümkündür. Bu durumda kural olarak sigorta sözleşmesinin sona ereceği hükme bağlanmıştır (TTK m. 1470). Ancak taraflar sözleşmeye koyacakları bir düzenleme ile menfaatin sahi-

bi değişse dahi sözleşmenin devam edeceğini kararlaştırabilirler. Böylece menfaatin sahibi değişince sözleşme de yeni menfaat sahibine devrolmuş sayılır.

Uygulamada sözleşmenin devrinin hüküm ve sonuçları karışıklığa yol açabileceği endişesi ile menfaat sahibinin değişmesi ile birlikte sözleşme sona ermekte ve yeni menfaat sahibinin yeni sözleşme yapması öngörülmektedir. Motorlu nakil araçları üzerindeki ZMMMS ve KASKO Sigortaları bakımından her gün yüzlerce sayıda karşılaşılan bu durumda, aracın devredilmesi halinde mevcut sigorta sözleşmeleri sona ermekte ve sigortacı kalan süre için olan primleri iade etmektedir. Aracı devralan kimse de yeniden ZMMMS ve KASKO sigortası yaptırarak araç üzerindeki menfaatini yeni bir sigorta sözleşmesi ile koruması altına almaktadır. Dolayısıyla uygulamada devredilen her bir araç için yeni sigorta sözleşmesi yapılarak daha kolay bir süreç yürütülmektedir.

B. Tazminat İlkesi

Zarar sigortalarında ön plana çıkan bir diğer özelliğin *tazminat ilkesi* olduğunu yukarıda belirtmiştik. Hatta *zenginleşme yasağı* uygulamasının bir sonucu olduğunu, sigorta sözleşmesi vasıtasıyla zenginleşmeye engel olunmak için söz konusu yasağın katı bir şekilde uygulandığı ifade edilmişti. Tazminat ilkesi çerçevesinde, sigortacı, sözleşme ile korumaya aldığı menfaatin yine sözleşmede sayılan risikolardan birinin gerçekleşmesiyle zarar görmesi üzerine gerçek zararı tespit edip bunu, sözleşmede tespit edildiği şekilde tazmin etmekle yükümlüdür.

1. Zarar Kavramı

Sigortalı malın rizikonun gerçekleşmesi sonucunda kısmen veya tamamen hasar görmesi mümkündür. Tamamen hasar görmesi halinde, kural olarak sigortacı, malın o andaki gerçek değerini sigortalıya ödeyerek borcunu ifa eder. Kısmi hasar halinde sigortacı, malın eski haline iadesi için gerekli olan harcamayı yapar. Bunun yanı sıra kısmi

hasar halinde, malın tamir edilmesi halinde değer kaybına uğrayacağı aşikardır. Trafik kazası sonucunda zarar gören aracın tamir edilmesi, parçalarının yenilenmesi halinde dahi, artık kazalı bir araç olacağı için değer kaybına uğraması kaçınılmazdır. Bu nedenle, *tam ya da kısmi hasarın* yanı sıra *değer kaybını* da bir zarar türü olarak dikkate almak gerekir.

2. Zararın Belirlenmesi

Riziko gerçekleştiği takdirde sigorta ettiren/sigortalı, durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirir. Bu bildirim zorunluluğunun sigortacıya zararın büyümesini önleme ve zararın miktarını tespit edebilmesi imkânı sunması bakımından önemi bulunmaktadır. Zararın gerçekleştiğini haber alan sigortacı, konunun uzmanı olan sigorta eksperleri aracılığıyla durum tespiti yaparak gerçek zarar miktarını hesaplar. Konuyla ilgili ortaya çıkan ilk tespit raporu, sigorta eksperlerinin hazırladığı zarar raporudur. Sigorta eksperleri, zarar miktarını belirlemenin yanı sıra polis, itfaiye gibi kamu kurumlarının hazırladıkları raporları da alarak zararın ne şekilde gerçekleştiğini ve zarara kimin sebebiyet verdiğini de belirlemeye çalışırlar. Zararın belirlenmesinde sigortacı ile sigortalı arasında uyuşmazlık çıktığı takdirde, mahkeme veya tahkim gibi yargı yoluna gitmeden önce zararı hakem-bilirkişi aracılığıyla da tespit ettirebilirler. Tarafların birlikte belirleyecekleri hakem-bilirkişinin zarar miktarının tespitine yönelik raporu taraflarca kabul edilir.

3. Zararın Tazmini

Tazminatın *nakden* belirlenmesi halinde sigortacı nakit para ödeyerek; *aynen tazmin* halinde zarar gören malı tamir ettirip veya yenileyerek borcundan kurtulur. Zira TTK m. 1459 hükmünde de *sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder,* şeklinde bir ifade yer almıştır. Sigortacının borcunu ifa ederken iki önemli hususa dikkate etmesi gereklidir: İlk olarak tespit ettiği gerçek zararı ödemek; ikinci olarak sigorta sözleşmesinde tarafların belirlediği ilkelere uygun şekilde ödeme yapmak.

Sigortacının ödeyeceği tazminatı belirlerken sigorta sözleşmesinde yer alan ve daha önce değinilmiş bulunan *sigorta değeri* ve *sigorta bedeli* kavramları dikkate alınmak zorundadır. Sigorta değeri, sigortalanan malın gerçek değerini gösteren ve sözleşme kurulduktan sonra değişebilen, artan ya da düşen değerdir. Sigorta bedeli ise, sigorta değeri esas alınarak belirlenen ve sigortacının tazminat yükümlülüğünün üst sınırını gösteren sabit rakamdır. Sigorta değeri sözleşme kurulduktan sonra artış gösterse dahi sigortacı en fazla sigorta bedeli kadar bir ödeme yaparak borcundan kurtulabilir.

Sigorta değeri ve sigorta bedelinin birbirine eşit olmaması halinde sigortacının tazminat borcunun belirlenmesinde zenginleşme yasağı sebebiyle dikkate alınan bazı ilkeler ve kurumlar ortaya çıkmaktadır.

a. Sigorta Değeri ile Sigorta Bedelinin Birbirine Eşit Olması

Sigorta sözleşmesi yapılırken sigorta değeri ve sigorta bedelinin birbirine eşit olması aranır. Ancak bu eşitlik baştan bilerek veya sonra sigorta değerindeki değişiklikler sebebiyle bozulabilir ve iki kurum ortaya çıkar.

aa. Eksik Sigorta

Sigortalı menfaatin değeri, gerçek değerinden daha düşük gösterilmişse *eksik sigorta* hali ortaya çıkar (TTK m. 1462). Eksik sigorta, sigorta ettirenin daha az prim ödemek amacıyla sigortalı menfaatin değerini düşük göstermesi ile bilinçli bir şekilde veya menfaatin değerinde sonradan meydana gelen artış sebebiyle irade dışı şekilde ortaya çıkabilir. Her iki halde de sigorta sözleşmesi geçerli sayılır.

Kanun koyucu, eksik sigorta halinde, sigortalı menfaatin gerçek değeri ile sözleşmede gösterilen sigorta değeri arasındaki farklılığın tazminat ödemesine yansıyacağını öngörmüştür. Eksik sigortanın yapılıp rizikonun gerçekleşmesiyle tam hasarın meydana gelmesi halinde tazminat ödemesi sözleşmede yazılı sigorta bedelini aşmayacak şekilde yapılır. Ancak kısmi hasarın meydana gelmesi halinde,

sigorta bedeli ile sigortalı menfaat arasındaki oran üzerinden hasar miktarı hesaplanarak kısmi ödeme yapılır (TTK m. 14562). *Proportion (oranlama) kuralı* denilen bu düzenlemeye göre, sigorta bedeli ile sigorta değeri arasındaki oran ile kısmi hasar miktarı çarpılarak ödenecek tazminat miktarı bulunur.

Eksik sigortayı bir örnekle izah etmek gerekirse, 500.000 TL değerindeki bir konutun değeri, primler yüksek çıkmasın diye sözleşmede 250.000 TL gösterilmişse, sözleşmedeki sigorta değeri ve sigorta bedeli 250.000 TL'dir. Konutun yangın sonucu tam hasara uğraması halinde sigortacı, sözleşmede yazılı olan 250.000 TL'lik tazminatı ödeyerek borcundan kurtulur. Buna karşılık yangın sonucu konutta 300.000 TL tutarında kısmi zarar meydana gelmişse, ödenecek olan tazminat Proportion kuralına göre hesaplanır.

$$\frac{\text{Sigorta bedeli}}{\text{Gerçek değer}} \times \frac{\text{Kısmi hasar miktarı}}{\text{Ödenecek tazminat}}, \qquad \frac{250.000}{500.000} = 1/2 \times 300.000 = 150.000 \text{ TL}$$

Örnekte gösterildiği gibi, Proportion kuralı sadece *kısmi hasar halinde* uygulanır. Sözleşmedeki sigorta bedeli ile gerçek sigorta değeri arasındaki oran bulunarak kısmi hasar miktarı ile çarpılır ve ödenecek olan tazminat miktarı bulunur. Örnekte, ortaya çıkan oran 1/2'dir. Bunu kısmi hasar miktarı 300.000 TL ile çarpınca sigortacının ödemesi gereken tazminat miktarı 150.000 TL olarak bulunur.

Taraflar sözleşmeye koyacakları bir hükümle eksik sigorta hükümlerinin uygulanmayacağını kararlaştırabilirler (TTK m. 1462). *İlk ateş* veya *ilk tehlike sigortası* adı verilen bu tür sigortada, sözleşmede yer alan hüküm çerçevesinde, Proportion kuralı uygulanmaz ve kısmi hasar halinde de sigorta bedelini aşmamak kaydıyla, sigortacı kısmi hasarın tamamını tazmin eder.

bb. Aşkın Sigorta

Sigorta bedelinin, sigortalı menfaatin değerinden daha yüksek gösterilmesi halinde *aşkın sigorta* hali ortaya çıkar. Aşkın sigorta sigortalı menfaatin değerinin zaman içerisinde düşmesinden kaynak-

lanmışsa, sigorta sözleşmesi geçerli kabul edilir; ancak sigortacı sözleşmede yazılı olan sigorta bedeli kadar ödeme yapar, bunu aşan kısım geçersiz sayılır (TTK m. 1463/1). Sigorta bedelini aşan kısma karşılık gelen prim hesaplanarak sigorta ettirene iade edilir.

Buna karşılık sigorta ettirenin kasıtlı olarak sigortacıdan daha yüksek tazminat alabilmek için sigorta bedelini yüksek göstermesi halinde, sigorta sözleşmesi geçersiz kabul edilir. Sözleşme yapılırken durumu bilmeyen sigortacı, durumu öğrendiği sigorta döneminin sonuna kadar prime hak kazanır (TTK m. 1463/2).

Görüldüğü üzere, eksik sigortanın aksine aşkın sigortada *proportion kuralı* kabul edilmemiş; kanun koyucu tarafların iyiniyetli olması halinde, sigorta bedelini aşan kısmı geçersiz sayıp sözleşmeyi ayakta tutmuştur. Ancak sigorta ettirenin mali çıkar sağlamak için böyle bir yola girmesi halinde sözleşmenin tamamen geçersiz olacağını hükme bağlamıştır.

cc. Takseli Sigorta

Sigorta değerinin tarafların birlikte mutabakatla belirlemesi ve riziko gerçekleştiğinde ödemenin bu değer üzerinden yapılacağına karar vermeleri halinde *takseli sigorta* söz konusu olur. Genellikle tarafların birlikte atadıkları bilirkişiler tarafından belirlenen sigorta değeri taraflarca kabul edildiği ve sözleşmeye yazıldığı takdirde takselenmiş sayılır. Tarafların bastan belirleyip sabitledikleri (*takseledikleri*) sigorta değeri, sonradan artsa ya da azalsa da eksik ya da aşkın sigorta hükümleri uygulanmaksızın riziko gerçekleştiğinde sigortacının ödemesi gereken tazminat miktarını gösterir (TTK m. 1464).

Takseli miktar esaslı şekilde fahiş olarak belirlenmişse sigortacının bunun indirilmesini isteme hakkı bulunmaktadır (TTK m. 1464/2). Ayrıca sözleşme ile beklenen kazancın takselenmiş olması halinde, takscnin sözleşmenin yapıldığı esnada ticari tahminlere göre elde edilmesi mümkün görülen kazancı aşması halinde, sigortacı bunun indirilmesini isteyebilir (TTK m. 1462/2).

b. Aynı Menfaatin Birden Fazla Sigorta Edilmesi

Sigorta ettiren, aynı menfaatini birden fazla sigortacıya sigorta ettirebilir. Çeşitli saiklerle yapılan bu tür sigorta uygulamasına *birden çok sigorta* adı verilmektedir (TTK m. 1465). Birden çok sigorta sözleşmesi yapılarak aynı menfaatin sigorta himayesi altına alınması mümkün olmakla beraber, yukarıda bahsedilen zenginleşme yasağı sebebiyle kanun koyucu menfaatin zarara uğraması halinde, farklı sigortacılardan birden fazla tazminat alamayacaktır. Bunun önlenmesi ve sigortacıların sorumluluklarının belirlenmesi için TTK m. 1465'te şöyle bir düzenleme yapılmıştır: "*Aynı menfaatin, aynı rizikolara karşı, aynı süre için, birden çok sigortacıya, aynı veya farklı tarihlerde sigorta ettirilmesi halinde, sigorta ettirene sigorta bedelinden daha fazlası ödenmez*".

Görüldüğü üzere birden çok sigorta için, aynı menfaatin, aynı rizikolara karşı, aynı süreler için aynı veya farklı tarihlerde sigorta edilmesi gerekmektedir. 6102 sayılı TTK'da, birden çok sigortanın, müşterek, çifte ve kısmi sigorta olmak üzere üç farklı türü düzenlenmiştir.

aa. Müşterek Sigorta

Sigorta konusu menfaatin, aynı zamanda, aynı rizikolara karşı, aynı süre için birden fazla sigortacı tarafından sigorta edilmesine *müşterek sigorta* adı verilmektedir (TTK m. 1466). Özellikle sigorta konusunun yüksek değere sahip olması halinde rizikoyu paylaştırmak amacıyla birden fazla sigortacı ile sözleşme yapılabilir. Müşterek sigortanın sağlanması için her bir sigortacı ile ayrı ayrı sözleşme yapılabileceği gibi sigorta bedellerinin net bir şekilde gösterildiği ortak bir sözleşme ile de bu ilişkinin kurulması sağlanabilir. Birden fazla sözleşmenin varlığı halinde sözleşmelerin *aynı gün* yapılmış olması aranır.

Müşterek sigortada, her bir sigortacının sorumlu olduğu sigorta bedeli açıkça gösterileceği için sigorta değeri ile sigorta bedeli arasındaki oran da tespit edilebilecektir. Riziko gerçekleştiğinde, ortaya

çıkan toplan zarardan her bir sigortacı kendi oranı kadar sorumlu olacaktır (TTK m. 1466/1).

Mesela, 500.000 TL değerindeki bir ev, 200.000 TL bedelle A sigorta şirketine (%40), 200.000 TL bedelle B sigorta şirketine (%40), 100.000 TL bedelle C sigorta şirketine (%20) sigorta ettirildiği takdirde, ortada müşterek sigorta vardır. Rizikonun gerçekleşmesi sonucu evde 300.000 TL tutarında bir zarar meydana geldiği takdirde, zararın %40'lık kısmı olan 120.000 TL'yi A, %40'lık kısmı olan 120.000 TL'yi B, %20'lik kısmı olan 60.000 TL'yi ise C sigorta şirketi karşılar.

Müşterek sigorta uygulamasında kural olarak müteselsil sorumluluk söz konusu olmadığından her bir sigorta şirketi kendi oranına karşılık gelen tazminat miktarından sorumlu olup diğer sigorta şirketlerinin borcundan sorumlu tutulamaz (TTK m. 1466/2). Ancak sözleşmede aksine bir düzenleme olması halinde müteselsil sorumluluk ortaya çıkar ve bir sigorta şirketi borcun tamamını ödemek zorunda kalabilir. Borcu ödeyen sigortacı, diğer sigortacılara karşı sorumlu oldukları orana kadar rücu hakkını kullanabilir (TTK m. 1466/2-son cümle).

bb. Çifte Sigorta

Sigortalı menfaatin değerinin tamamı sigorta edilmiş olmasına karşın, aynı rizikolara karşı ikinci kez farklı tarihlerde sigorta edilmesi halinde *çifte sigorta* meydana gelir ve bu durumda ikinci sözleşme geçersizdir (TTK m. 1467). Kanun koyucu çifte sigortayı kural olarak yasaklamış; ancak istisnai hallerde sözleşmenin geçerlilik kazanabileceğini belirtmiştir.

Çifte sigorta ancak şu hallerde geçerli sayılır (TTK m. 1467/1-a, b, c):

- **Önceki ve sonraki sigortacıların kabul etmesi:** Aynı menfaati sigorta eden tüm sigortacılar onay verirse, sigorta sözleşmeleri aynı anda yapılmış sayılır ve müşterek sigorta hükümlerine göre sigortacılar sigorta bedelinden belirlenmiş oranlar üzerinde sorumlu olurlar.

- **Sigorta ettirenin önceki sigortacıdan doğan haklardan yararlanmayacağını beyan etmesi:** Sigorta ettiren, önceki sigortadan doğan haklarını ikinci sigortacıya devir veya o haklardan feragat etmiş ve bu durum ikinci sigorta poliçesine yazılmışsa ikinci sigorta sözleşmesi geçerli sayılır. Aksi halde ikinci sigorta sözleşmesi geçersiz kabul edilir.

- **Sonraki Sigortacının Önceki Sigortacının Ödemediği Tazminattan Sorumlu Tutulması:** Sonraki sigortacının sorumluluğu sınırlanır ve sadece ilk sigortacının ödemediği kısımdan sorumlu tutulacağı belirtilirse, bu durum ikinci sigorta poliçesine yazılırsa, ikinci sözleşme geçerli kabul edilir. Aksi halde ikinci sigorta sözleşmesi geçersiz sayılır.

cc. Kısmi Sigorta

Sigorta menfaati farklı tarihlerde, farklı sigortacılar tarafından aynı rizikolara karşı ve aynı süre için kısmen sigorta edilirse ortaya *kısmi sigorta* çıkar (TTK m. 1468). Kısmi sigortada sigortacıların teminat altına aldığı toplam sigorta bedeli, sigorta değerini aşmamalıdır. Böylece 100.000 TL değerindeki iş makinesi 50.000 TL'ye A sigorta şirketine, 25.000 ve 25.000 TL olmak üzere B ve C sigorta şirketlerine farklı tarihlerde sigorta edildiği takdirde ortada kısmi sigorta vardır.

Riziko meydana geldiğinde sigorta şirketleri, sözleşmenin yapılış tarihine göre sırayla sorumlu olurlar. Tam hasar halinde hepsi kendi sigorta bedeli kadar sorumlu olurken; kısmi hasar halinde zarar karşılanıncaya kadar sırayla sigorta şirketleri ödeme yaparlar. Yukarıdaki misalde, iş makinesinde 75.000 TL tutarında bir zarar oluşursa, sırayla A ve B sigorta şirketleri ödeme yaparak zararı karşılarlar. Zaman itibarıyle en sonda kalan C şirketi ise bu zarar için herhangi bir ödeme yapmaz. Bununla birlikte C, daha sonra meydana gelebilecek zararlar için sigorta süresince 25.000 TL'lik sigorta sorumluluğunu taşımaya devam eder.

C. Halefiyet İlkesi

Zenginleşme yasağının zarar sigortalarında uygulanmasının sonucunda ortaya çıkan üçüncü ilke ise *halefiyettir*. Menfaati sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan sigortalının kendisine zarar veren kişiye karşı tazminat davası açıp aynı zarar için hem sigortacıdan hem de sigorta şirketinden iki kez tazminat almasını engellemek amacıyla halefiyet ilkesi öngörülmüştür.

Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer (TTK m. 1472/1). Diğer bir deyişle sigorta tazminatını ödeyen sigortacı, ödediği tazminat miktarı kadar sigortalının üçüncü kişilere karşı olan haklarını devralır, ona halef olur. Böylece zarar gören sigortalının zararı sigortacı tarafından hızlıca tazmin edilerek mağduriyeti giderilir. Daha sonra sigortacı halefiyet kuralına istinaden zarar veren üçüncü kişilere karşı dava açıp, sigortalıya ödediği tazminatı onlara rücu eder.

Halefiyet uygulamasında dikkat edilmesi gereken bazı önemli esaslı noktalar bulunmaktadır:

İlk olarak halefiyetin, kanundaki düzenlemeden dolayı kendiliğinden gerçekleşen hukuki bir sonuç olduğunu belirtmek gerekir. Tazminatı alan sigortalının ayrıca haklarını sigortacıya temlik etmesine gerek bulunmamaktadır. Halefiyet ilkesi uyarınca, sigortacı baştan dava açabileceği gibi önceden sigortalı tarafından açılmış dava veya icra takibine katılarak bunu devam ettirebilir. Dava ya da icra takibine katılma noktasında, mahkemenin ya da diğer tarafın onayı olmaksızın, sigortacı, sigorta tazminatını ödediğini ispat ederek dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir (TTK m. 1472/1).

İkinci olarak halefiyet, sigortalının gördüğü zarardan dolayı üçüncü kişilere dava açma hakkının bulunması halinde söz konusu olur. Gerçekten zararın bir doğa olayından kaynaklanması veya zararla ilgili olarak kimsenin kusurunun bulunmaması halinde, sigortalının haksız fiile dayanarak dava açabileceği kimse olmayacağından, sigortacının tazminat ödedikten sonra sigortalının haklarına halef olmasının

bir anlamı bulunmamaktadır (TTK m. 1472/1). Dolayısıyla sigortalının meydana gelen zarar sebebiyle dava hakkının bulunması halinde sigortacı, ödediği tazminat miktarı kadar bu hakka halef olur.

Üçüncü olarak sigortalının, halefiyete zarar verebilecek davranışlardan kaçınması gerekir. Aksi halde bundan dolayı sigortacıya karşı sorumlu olur (TTK m. 1473/2). Bu bağlamda sigortalının, süreyi geçirmemek, zamanında başvuru yapmak, sigortacıdan tazminat aldığında üçüncü kişileri ibra etmemek gibi yükümlülükleri bulunmaktadır. Gerçi sigortalının sigortacıdan tazminatı aldığı zaman üçüncü kişiye karşı talep hakkı sona ereceği için artık bu hak üzerinde tasarruf edemez. Bu nedenle sigortalının üçüncü kişiyi ibra etmesi halinde dahi sigorta tazminatını ödeyen sigortacı, üçüncü kişiye karşı dava açma hakkına sahiptir. Ancak tazminatı almadan üçüncü kişiyi ibra eden sigortalının tazminatı alması halinde, sigortacıya karşı sorumlu olacağını söylemek gerekir (TTK m. 1473/2).

Dördüncü olarak sigortacı, sadece ödediği tazminat miktarı kadar sigortacının haklarına halef olur. Sigortalının zararının tamamının sigortacı tarafından karşılanmaması halinde, sigortalı tazminatı aldıktan sonra kalan zararı için üçüncü kişiye karşı dava açabilir veya mevcut davasını kalan miktar üzerinden sürdürebilir. Sigortacı da ödediği kısım kadar üçüncü kişiye dava açabilir.

Beşinci ve son olarak sigortalı, sigortacının ödediği sigorta tazminatı rücu edebilmesi için elinde bulunan tüm bilgi ve belgeleri sigortacıya vermek zorundadır. Rizikonun meydana geldiğini gösterir itfaiye, polis ya da jandarma raporları sigortacıya vermek zorunda olan sigortalı; zarar gören mal üzerinde inceleme yapılmasına da müsaade etmek durumundadır. Böylece sigortacı bir taraftan gerçek zarar miktarını tespit ederken diğer taraftan ödediği tazminatı sigortalının haklarına halef sıfatıyla dava açarak talep etme imkanına sahip olur.

Halefiyete ilişkin örnek vermek gerekirse, evini çeşitli rizikolara karşı 500.000 TL bedelle sigortalatmış olan kişi, yandaki arsanın müteahhidinin yanlış kazısı sonucunda evin temelinden kayması sebebiyle zarara uğrar. Ev eşyaları ile birlikte toplam zararın 700.000 TL

olması halinde bu zararın 500.000 TL'sini sigortacıdan alan sigortalı, kalan kısım için zarar müteahhide haksız fiilden dolayı dava açabilir. Sigortacı da ödediği sigorta tazminatı kadar sigortalının dava açma hakkına halef olarak müteahhide karşı dava açar. Böylece dava sonucunda haksız çıkan müteahhit 500.000 TL faiz ve diğer masrafları sigortacıya; 200.000 TL faiz ve diğer masrafları da sigortalıya ödemek zorunda kalacaktır.

III. MAL SİGORTASININ TÜRLERİ

Uygulamada kullanılan çok sayıda mal sigortası bulunmaktadır. Ancak kitabımızın hacmi sebebiyle belli başlı mal sigortalarından kısaca bahsedilecektir.

Uygulamada en çok karşılaşılan mal sigortaları şu şekilde sıralanabilir:

- Yangın Sigortası
- Hırsızlık Sigortası
- Kasko Sigortası
- Taşıma Sigortası
- İnşaat Sigortası
- Tarım Sigortası
- Alacak Sigortaları

A. Yangın Sigortası

İnsanoğlunun malvarlığına en çok zarar veren hadiselerden birisi de yangındır. Çoğu zaman meydana geldiği yerde yıkıcı bir hasar bırakan yangın, özel sigortaların gelişmesinde de önemli bir yere sahiptir. İstanbul'da 1870 yılında çıkan büyük Beyoğlu yangını sonucunda ülkemizde özel sigortacılığın gelişmeye başladığı görülmüştür.

cal.sifcakaia.edu.tr 21.10.2024 0:11

Yangın sigortası ile sigortalıya ait menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların içindeki eşyalar sigorta himayesine alınmaktadır. Sigorta poliçesinde yer alan sigorta genel şartlarına göre, kontrol dışı ortaya çıkan alevin yayılması sonucunda oluşan yangından doğrudan meydana gelen zararlar teminat altına alınmaktadır. Sözleşmeye ilave hüküm konularak dolaylı olarak meydana gelen zararların da sigorta kapsamına alınması mümkündür. Yangın sigortası ile yangının, yıldırım düşmesinin, yanma sonucu patlamanın sebebiyet verdiği zararlar ile duman ve aşırı ısınmanın neden olduğu zararlı sonuçlar sigorta kapsamında sayılmaktadır (Genel Şartlar m. A 1). Yangının teminat dışı bir olaydan meydana geldiğini iddia eden sigortacı, bu durumu ispat etmek zorundadır.

Sigorta Genel Şartları'nın m. A4 hükmünde, yangın sigortasının teminatı dışında kalan haller sayılmıştır. Bu hallere örnek olarak; savaş, istila, düşman hareketleri, çarpışma, iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunların bastırılması sırasında meydana gelen zararlar, herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu nükleer artıklardan meydana gelen zararlar, kamu otoritesi tarafından sigortalı şeyler üzerinde yapılacak tasarruflar sebebiyle meydana gelen tüm zararlar, yangına sebep olmaksızın sigortalı şeylerin kendi ayıplarından mayalanmalarından, kavrulmalarından veya bünyelerinde meydana gelen bozulmalardan kaynaklanan zararlar sayılabilir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, sigorta ettirenin/sigortalının kasıtlı fiillerinden kaynaklanan yangın sonucunda ortaya çıkan zarar sigortacı tarafından karşılanmaz. Zira bu şekilde kasten sebebiyet verilen zararların sigorta kapsamına alınması zaten mümkün değildir.

Yangın sigortasının konusunu, sigortalının parayla ölçülebilir her türlü mal üzerindeki menfaati oluşturabilir. Ev, işyeri depo, fabrika, gemi, taşıma araçları, mobilya, iş makineleri, sanat eserleri gibi ekonomik değeri olan mallar üzerindeki menfaatlerin yangın sigortası kapsamında teminat altına alınması mümkündür.

Sigorta teminatı altına alınan malların değerini ve rizikonun gerçekleşme ihtimalini hesaplayan sigortacı bir prim önerisinde bulunur.

Sigorta ettirenin kabul etmesiyle kurulan sigorta sözleşmesinde yer alacak olan primin tamamen veya kısmen ödenmesiyle sigortacının sorumluluğu başlar.

B. Hırsızlık Sigortası

Sigortalının menkul mallarının rızası dışında elinden alınmasına, çalınmasına yönelik olarak yapılan sigortadır. Bu tür sigorta sözleşmelerinde sigortacı, poliçede gösterilen yerdeki eşya ve malların hırsızlık veya buna teşebbüs sonucunda meydana gelebilecek zararları ödemeyi taahhüt eder. Sigorta sözleşmesi kural olarak, sigortalının ve birlikte yaşadığı ailesinin nakit para ve değerli eşyalarını hırsızlığa karşı teminat altına alır.

Hırsızlık sigortasında sigortacının teminat aldığı rizikolar sigorta poliçesinde açıkça gösterilir. Sigortalının kasasının bulunması halinde bunun belirtilmesi; sigortalının işyerinden banka arasında para transferi yapılıyorsa kayıt altına alınması, teminat altına alınan ev ya da işyerindeki koruma tedbirlerinin belirtilmesi (alarm, kepenk vs. gibi) gereklidir. Bu nedenle, sigorta sözleşmesinin yapılmasıyla sigortalı aleyhine gerçekleşebilecek olan her türlü hırsızlığın teminat altında olmadığı, sözleşmede tarif edilen olayların teminat kapsamına alındığı ifade edilmelidir.

Sigortanın konusu genel şartların A1 maddesinde şu şekilde sayılmıştır: Bu sigorta ile poliçede belirlenen sigortalı yerde hırsızlık veya hırsızlığa teşebbüsün; 1.1. Kırma, delme, yıkma, devirme ve zorlamayla girilerek, 1.2. Araç, gereç veya bedeni çeviklik sayesinde tırmanma veya aşma suretiyle girilerek, 1.3. Kaybolan, çalınan veya haksız yere elde edilen asıl anahtarla veya anahtar uydurarak veya başka aletler veya şifre yardımıyla kilit açma suretiyle girilerek, 1.4. Sigortalı yerlere gizlice girip saklanarak veya kapanarak, 1.5. Öldürme, yaralama, zor ve şiddet kullanma veya tehditle, yapılması halinde sigortalı kıymetlerde doğrudan meydana gelen maddi kayıp ve zararlar, teminat altına alınmıştır. Teminat poliçede belirtilmek şartıyla yukarıda sıralanan riziko gruplarından sadece biri veya birkaçı için de verilebilir.

Hırsızlık Sigortası genel şartlarına göre hırsızlık sigortası teminatı dışında kalan haller şu şekilde sıralanabilir: Aşağıdaki haller sigorta teminatının dışındadır: 5.1. Savaş, istila, düşman hareketleri, iç savaş, ihtilal, ayaklanma ve askeri hareketlerden yararlanılarak yapılan hırsızlık, yağma ve bu suçlara teşebbüsten kaynaklanan zararlar, 5.2. Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu nükleer artıklardan veya bunlara atfedilen sebeplerden meydana gelen iyonlayıcı radyasyon veya radyo-aktif bulaşma ya da bunların gerektirdiği askeri ve inzibati tedbirlerden yararlanılarak yapılan, hırsızlık, yağma ve tahribat (Bu bentte geçen yanma deyimi kendi kendini idame ettiren herhangi bir nükleer ayrışım olayını da kapsayacaktır). 5.3. Kamu otoritesi tarafından sigortalı şeyler üzerinde yapılacak tasarruflardan yararlanılarak yapılan hırsızlık, yağma veya bu suçlara teşebbüsten kaynaklanan zararlar, 5.4. Sigortalıyla birlikte yaşayan veya birlikte oturan kimseler tarafından yapılan hırsızlık ve tahribat, 5.5. Hırsızların neden olacağı yangın, infilak ve dahili su zararları, 5.6. Envanter açıkları.

Görüldüğü üzere hırsızlık sigortasında da diğer sigortalarda olduğu gibi, sigorta genel şartları çerçevesinde oluşturulan sigorta poliçesi ile sigortanın konusu ve kapsamı ortaya konularak istenilen sigorta himayesine karşılık belirlenecek primin ödenmesi ile sigortacının sorumluluğu başlar. Rizikonun düşük olması halinde, güvenlik önlemlerinin yüksek olması, alarm, güvenlik personeli, kilitli kepenkler vs. bulunması halinde sigorta priminin düşük olacağı; tersi ihtimalde ise yüksek primlerle karşılaşılacağı açıktır.

C. Kasko Sigortası

Motorlu nakil araçlarının trafiğe çıkmaları halinde potansiyel tehlike oluşturdukları ve risk altında oldukları aşikardır. Aracın normal şekilde seyretmesi esnasında dahi başka aracın, insanın veya hayvanın müdahalesi sonucunda kaza meydana gelmesi mümkündür. Karayolları Trafik Kanunu ile araç işletenin üçüncü kişilere vermesi muhtemel zararlardan dolayı zorunlu mali mesuliyet sigortası yaptırması zorunlu

tutulmuştur. Ancak söz konusu sigorta, kişinin kendi aracında meydana gelen zararları kapsamamaktadır. Bu nedenle, ayrı bir sigorta yaptırma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bahse konu sigortaya istinaden ortaya çıkan kasko sigortası, sigortalı aracın uğrayabileceği zararların teminat altına alınmasına yönelik mal sigortası niteliğindedir. Ancak baskın karakteri mal sigortası olmakla beraber, konulacak ilave hükümlerle, ZMMS'nin kapsamı dışında kalan sorumluluk hallerde de kasko sigortası ile teminat sağlanabilmektedir. Bu durumda hem mal hem de sorumluluk sigortalarını ilgilendiren karma bir sigorta türü meydana gelmiş olacaktır.

Kasko sigortasının konusu, genel şartların ilk maddesinde şu şekilde tarif edilmiştir: Bu sigorta ile sigortacı, sigortalının poliçede belirtilen ve karayolunda kullanma izni olan motorlu ve motorsuz kara araçlarından, römork veya karavanlardan iş makinelerinden, lastik tekerlekli traktörler, diğer zirai tarım makinelerinden doğan menfaatin aşağıda belirtilen risklerin gerçekleşmesi sonucunda doğrudan uğrayacağı maddi zararları teminat altına alır. **a)** Aracın karayolunda veya demiryolunda kullanılabilen motorlu, motorsuz araçlarla çarpışması, **b)** Gerek hareket gerek durma halinde iken sigortalının veya aracı kullananın iradesi dışında araca ani ve harici etkiler neticesinde sabit veya hareketli bir cismin çarpması veya aracın böyle bir cisme çarpması, devrilmesi, düşmesi, yuvarlanması gibi kazalar, **c)** Üçüncü kişilerin kötü niyet veya muziplikle yaptıkları hareketler, ile fiil ehliyetine sahip olmayan kişilerin yol açacağı zararlar, **d)** Aracın yanması, **e)** Aracın veya araç parçalarının çalınması veya çalınmaya teşebbüs edilmesi.

Kasko sigortası içeriği itibariye farklı kapsamlarda düzenlenebilir. Sigorta genel şartlarında, farklı sigortacılar arasında yeknesaklık olması için kasko sigortası ile verilen teminatın sınırlarına göre düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre kasko sigortası uygulamasında aşağıdaki ürün isimleri altında ve içeriklerinde teminat verilir. Böylece hangi sigorta şirketinde olursa olsun, düzenlemeler birbiri ile uyumlu olacaktır.

- **Dar Kasko:** Genel şartlarda sayılan teminat gruplarından bir kısmı için teminatın verildiği üründür.

- **Kasko:** Genel şartlardaki teminat gruplarının tamamı için teminatın verildiği üründür.
- **Genişletilmiş Kasko:** Genel şartlardaki teminat gruplarının tamamı ve bu genel şartlarda ek sözleşme ile teminat kapsamına dahil edilebilecek risklerden bir kısmı için teminatın verildiği üründür.
- **Tam Kasko:** Yukarıdaki teminat gruplarının tamamı ve bu genel şartlarda ek sözleşme ile teminat kapsamına dahil edilebilecek tüm riskler için teminatın verildiği üründür.

Kasko sigortasının olağan kapsamı genel şartların A3 maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: Poliçede belirtilen araç ve aracın üzerine fabrika çıkışında standart donanım olarak monte edilmiş her türlü ses, iletişim ve görüntü cihazları ile poliçede belirtilmeleri koşuluyla araçta standardının dışında yer alan, fabrika çıkışında veya sonradan ilave edilmiş aksesuarlar sigorta kapsamı içindedir.

Bu kapsama ilaveten sözleşmeye özel hüküm koymak kaydıyla teminat altına alınabilecek olan haller sigorta genel şartlarında ayrıca düzenlenmiştir (m. A4)**: 4.1.** Türkiye sınırları dışında meydana gelen zararlar, **4.2.** Grev, lokavt, kargaşalık ile halk hareketleri ve bunları önlemek ve etkileri azaltmak üzere yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda meydana gelen zararlar, **4.3.** A.5 maddesinin 9'uncu bendinde belirtilen zararlar hariç olmak üzere, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda meydana gelen zararlar, **4.4.** Deprem, toprak kayması, fırtına, dolu, yıldırım veya yanardağ püskürmesi nedeni ile meydana gelen zararlar, **4.5.** Sel ve su baskını ile meydana gelen zararlar, **4.6.** Araçta sigara benzeri maddelerin teması ile meydana gelen yangın dışındaki zararlar, **4.7.** Yetkili olmayan kişilere çektirilen araca gelen zararlar ile kurallara uygun olmadan çekilen veya çektirilen araçlara gelen zararlar, **4.8.** Aracın sigorta kapsamına giren tam veya kısmi bir zarara uğraması nedeni ile tam hasar halinde tazminatın ödenmesine, kısmi hasar ha-

linde hasarın giderilmesine kadar olan sürede poliçede bu korumaya ilişkin belirtilen limitle sınırlı olmak üzere kullanım ve gelir kaybından doğan zararlar, **4.9.** Aracın, kurallara uygun bir şekilde yasal olarak taşınmasına izin verilen patlayıcı, parlayıcı ve yakıcı maddeler taşınması nedeniyle uğrayacağı zararlar, **4.10.** Aracın iddia ve yarışlara katılması sonucu ile bunlara hazırlık denemeleri sırasında meydana gelen zararlar, **4.11.** Araç anahtarının ek sözleşmede belirtilen haller sonucunda ele geçirilmesi suretiyle aracın çalınması ve çalınmaya teşebbüsü sonucu meydana gelecek ziya ve hasarlar, **4.12.** Ek sözleşmede belirtilen haller sonucunda kaybolan ve çalınan anahtarlar dolayısıyla aracın kilit mekanizmasının değiştirilmesi nedeniyle uğranılan zararlar, **4.13.** Kemirgen ve ek sözleşmede belirtilen durumlar dahilinde diğer hayvanların vereceği zararlar, **4.14.** Yağsızlık, susuzluk, donma, bozukluk, eskime, çürüme, paslanma ve bakımsızlık nedeniyle meydana gelen zararlar, **4.15.** Sigorta kapsamına giren bir olaydan doğmadıkça ve böyle bir olayla sonuçlanmadıkça aracın mekanik, elektrik ve elektronik donanımında meydana gelen her türlü arızalar, kırılmalar ile lastiklerde meydana gelen zararlar.

Sigorta poliçesinde yukarıda sayılmayan ve bu Genel Şartlarda teminat dışında kalan zararlar arasında düzenlenmeyen rizikolar için de ek sözleşme ile teminat sağlanabilir.

Sigorta genel şartları ile kasko sigortasının kapsamına girmeyen, sigortacının sorumluluğunu gerektirmeyen haller ayrıca belirtilmiştir.

Aşağıdaki hallerde araçta meydana gelen zararlar sigorta teminatının dışındadır.

5.1. Savaş, her türlü savaş olayları, istila, yabancı düşman hareketleri, çarpışma (Savaş ilan edilmiş olsun olmasın), iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunların gerektirdiği inzibati ve askeri hareketler nedeniyle meydana gelen zararlar, **5.2.** Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu nükleer atıklardan veya bunlara atfedilen nedenlerden meydana gelen iyonlayıcı radyasyonların veya radyo-aktivite bulaşmaları ve bunların gerektirdiği askeri ve inzibati tedbirlerin neden olduğu bütün zararlar (Bu bentte geçen yanma deyi-

mi kendi kendini idame ettiren herhangi bir nükleer ayrışım olayını da kapsayacaktır), **5.3.** Kamu otoritesi tarafından çekilme hali hariç araçta yapılacak tasarruflar nedeniyle meydana gelen zararlar, **5.4.** Poliçede gösterilen aracın, ilgili mevzuat hükümlerine göre gerekli sürücü belgesine sahip olmayan kimseler tarafından kullanılması sırasında meydana gelen zararlar, **5.5.** Aracın, uyuşturucu madde veya Karayolları Trafik Yönetmeliğinde belirlenen seviyenin üzerinde alkollü içki almış kişilerce veya aynı mevzuatta alkollü içki alamayacağı belirtilen kişilerce alkollü içki alınmak suretiyle kullanılması sırasında meydana gelen zararlar, **5.6.** Araca, sigortalı veya fiillerinden sorumlu bulunduğu kimseler veya birlikte yaşadığı kişiler tarafından kasten verilen zararlar ile sigortalının fiillerinden sorumlu olduğu kimseler veya birlikte yaşadığı kişiler tarafından sigortalı aracın kaçırılması veya çalınması nedeniyle meydana gelen zararlar, **5.7.** Aracın bir hasar veya arıza nedeniyle zorunlu olarak taşınması veya çekilmesi nedeniyle meydana gelen teminat kapsamındaki zararlar hariç olmak üzere, aracın kendi gücü ile girip çıkacağı ruhsatlı sefer yapan gemiler ve trenler dışında, kara, deniz, nehir ve havada taşınması sırasında uğrayacağı zararlar, **5.8.** Aracın ruhsatında belirtilen taşıma haddinden fazla yük ve yolcu taşıması sırasında meydana gelen ve münhasıran aracın istiap haddinin aşılmasından kaynaklanan zararlar, **5.9.** 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj sonucunda oluşan veya bu eylemleri önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucu meydana gelen biyolojik ve/veya kimyasal kirlenme, bulaşma veya zehirlenmeler nedeniyle oluşacak bütün zararlar. **5.10.** Zorunlu haller (tedavi veya yardım amaçlı sağlık kuruluşuna gitme, can güvenliği nedeniyle uzaklaşma vb.) hariç olmak üzere bu maddenin 5.4 ve 5.5 no.lu bentlerdeki ihlaller nedeniyle, sürücünün kimliğinin tespit edilmesini engellemek için kaza yerinden ayrılması.

DÖRDÜNCÜ ÜNİTE ÖZETİ

Mal sigortaları, parayla ölçülebilen menfaati bulunan kişilerin yaptıracakları sigortaları ifade etmektedir. Bu sigortalarda sigorta konusu doğrudan malın kendisi değil, mal üzerindeki menfaattir. Bu noktada mal üzerinde ekonomik menfaate sahip tüm ilgililer sigorta sözleşmesi yaptırabilecektir. Mal sigortaları, kişinin malvarlığına dahil olan unsurlara karşı gerçekleşmesi muhtemel rizikolara karşı yapılır ve sigorta poliçesinde mal üzerindeki menfaatin hangi rizikolara karşı sigortalandığı açıkça gösterilmelidir. Mal sigortaları, kendine özgü birtakım ilkelere sahiptir. Bunlar; *menfaat ilkesi, tazminat ilkesi ve halefiyet ilkesidir*.

Geçerli bir sigorta sözleşmesinin yapılabilmesi için ortada sigorta ettirene veya sigortalıya ait para ile ölçülebilir bir menfaat bulunmalıdır. Anlaşılacağı üzere mal sigortası yaptırabilecek kişiler sadece malın maliki olmayıp diğer menfaat sahipleri de olabilir. Sigorta sözleşmesi bir başkasının menfaatinin korunması için de yapılabilir. Bu noktada *başkası lehine sigorta* gündeme gelecektir. Bu durumda sözleşmeden kaynaklanan yükümlülükleri sigorta ettiren yerine getirirken sözleşmeden doğan haklar sigortalıya ait olur. Sigorta sözleşmesinin devamı sırasında, sigortalanan malın değerinde meydana gelen değişiklikler eksik ve aşkın sigorta hallerine sebebiyet verebileceğinden sigortacının uzmanlardan da yararlanarak sigortalı menfaatin değerini inceleyebileceği hüküm altına alınmıştır. Sözleşme süresi içerisinde sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi mümkündür. Bu durumda kural olarak sigorta sözleşmesi sona ermektedir ancak bu hususun aksinin kararlaştırılabilmesi mümkündür. Uygulamada menfaat sahibinin değişmesi ile birlikte sözleşme sona ermekte ve yeni menfaat sahibi ile yeni sözleşme yapılmaktadır.

Sigortacı, sözleşme ile korumaya aldığı menfaatin, rizikolardan birinin gerçekleşmesiyle zarar görmesi üzerine gerçek zararı tespit edip bunu, sözleşmede tespit edildiği şekilde tazmin etmekle yükümlüdür. Zararın tazmini aynen olabileceği gibi nakden de olabilir. Sigor-

tacının ödeyeceği tazminat miktarı belirlerken sigorta sözleşmesinde yer alan *sigorta değeri* ve *sigorta bedeli* kavramları göz önünde tutulmaktadır. Sigorta değeri, sigortalanan malın gerçek değerini, sigorta bedeli ise sigortacının tazminat yükümlülüğünün üst sınırını göstermektedir. Sigorta bedeli ve değeri birbirine eşit olmalıdır. Eşit olmaması durumunda *eksik, aşkın ve takseli sigorta* kavramları ortaya çıkmaktadır.

Sigorta ettiren, aynı menfaatini birden fazla sigortacıya sigorta ettirebilir buna *birden çok sigorta* adı verilmektedir. Birden çok sigortanın müşterek, çifte ve kısmi sigorta olmak üzere üç farklı türü vardır. Sigorta konusu menfaatin, aynı zamanda, aynı rizikolara karşı, aynı zamanda, aynı süre için birden fazla sigortacı tarafından sigorta edilmesine *müşterek sigorta*, sigortalı menfaatin değerinin tamamı sigorta edilmiş olmasına karşın, aynı rizikolara karşı ikinci kez farklı tarihlerde sigorta edilmesi halinde *çifte sigorta,* sigorta menfaati farklı tarihlerde, farklı sigortacılar tarafından aynı rizikolara karşı ve aynı süre için kısmen sigorta edilirse ortaya *kısmi sigorta* adı verilmektedir.

Halefiyet ilkesi zenginleşme yasağının zarar sigortalarında uygulanmasının sonucunda ortaya çıkan bir ilkedir. Buna göre sigortacı, ödediği tazminat miktarı kadar sigortalıya halef olur. Bu sayede sigortacı, sigortalının menfaatine zarar veren 3. kişilere, sigortalıya ödediği tazminat kadar rücu etme şansı doğar. Bunun için de *sigortalı*, elinde bulunan tüm bilgi ve belgeleri sigortacıya vermek zorundadır.

DÖRDÜNCÜ ÜNİTE SORULARI

1) Mal sigortaları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

a. Sigorta konusunu sigortalanan mal üzerindeki menfaat oluşturur.

b. Mal üzerinde ekonomik menfaate sahip tüm ilgililer sigorta sözleşmesi yaptırabilir.

c. Sigorta konusunu oluşturan mal mutlaka maddi varlığı olan bir mal olmalıdır.

d. Bir kimsenin başkasının menfaatini sigorta ettirmesi mümkündür.

e. Bir kimsenin başkasının menfaatini sigorta ettirdiği bir durumda ilgilinin adını belirtmesi gerekli değildir.

2) *"Sigortacı, tazminat bedelini ödedikten sonra hukuken sigorta ettiren kimse yerine geçer. Sigorta ettiren kimsenin vaki zarardan dolayı üçüncü şahıslara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel nispetinde sigortacıya intikal eder."* **ifadesinden anlaşılması gereken ilke aşağıdakilerden hangisidir?**

a. Dava hakkı ilkesi

b. Tazminat ilkesi

c. Nispi ödeme ilkesi

d. Halefiyet ilkesi

e. Menfaat ilkesi

3) Sigorta konusu menfaatin %60'ının A sigorta şirketince, %20'sinin B sigorta şirketince, %20'sinin C sigorta şirketince, farklı tarihlerde, aynı rizikolara karşı ve aynı süre için sigorta edilmesine ne ad verilir?

a. İlave sigorta

b. Çifte sigorta

c. Kısmi sigorta

d. Paylı sigorta

e. Çoklu sigorta

çalışma.anadolu.edu.tr 27.10.2021 16:10:

4) Sigorta konusu menfaatin, aynı zamanda, aynı rizikolara karşı, aynı zamanda, aynı süre için birden fazla sigortacı tarafından sigorta edilmesine _____ adı verilmektedir. Boşluğa gelmesi gereken kavram aşağıdakilerden hangisidir?

a. Takseli sigorta b. Çifte sigorta c. İlave sigorta

d. Paylı sigorta e. Müşterek sigorta

5) Aşağıdaki şıklardan hangisi mal sigortası himayesinden faydalanamayacak bir kişidir?

a. Malın sahibi

b. Rizikonun gerçekleşmesinde menfaati bulunan kişi

c. Mal üzerinde menfaati bulunan kişi

d. Başkasının menfaati üzerine sigorta yaptıran kişi

e. Rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunan kişi

6) Hangisi veya hangileri mal sigortasının ilkeleri arasında sayılabilir?

I- Menfaat İlkesi

II- Halefiyet İlkesi

III- Kanunilik İlkesi

IV- Tazminat İlkesi

V- Tehlike İlkesi

a. Yalnız I b. Yalnız II c. II ve III

d. I ve II e. I, II ve IV

7) Aşağıdaki sigortalardan hangisi mal sigortası olarak sayılamaz?

a. Yangın Sigortası

b. Alacak Sigortası

c. Tarım Sigortası

d. İnşaat Sigortası

e. Trafik Sigortası

ccalisma.ankara.edu.tr 27.10.2024 16:56

8) **Eğer sigorta konusu birden çok sigortacı tarafından teminat altına alınmışsa, bu durumda tazminatla ilgili hangisi doğrudur?**

a. Şirketler tazminatı eşit bir şekilde öder.
b. Sigortalı herhangi birine başvurarak tazminatın tamamını talep edebilir.
c. En son sözleşme yapılan sigorta şirketi öder.
d. İlk sözleşme yapılan sigorta şirketi öder.
e. Her şirket payına düşen kısmını öder.

9) **Tam hasarın meydana geldiği bir durumda sigorta şirketinin sorumluluğu ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?**

a. Sözleşme sona erer.
b. Sözleşme 15 gün süreyle devam eder.
c. Sözleşme yeniden kurulmuş sayılır.
d. Sözleşmenin devam edip etmeyeceğine sigortacı karar verir.
e. Sözleşmenin devam edip etmeyeceğine sigorta ettiren karar verir.

10) **Aşağıdaki "Aşkın Sigorta" kapsamında verilen bilgilerin hangisi yanlıştır?**

a. Aşkın sigorta sigortalı menfaatin değerinin zaman içerisinde düşmesinden kaynaklanmışsa sigorta sözleşmesi geçerliliğini korur.
b. Sigorta bedelini aşan kısma karşılık gelen prim hesaplanarak sigorta ettirene iade edilir.
c. Sigorta ettirenin, sigortacıdan daha yüksek bir tazminat alabilmek için sigorta bedelini kasıtlı bir şekilde yüksek göstermesi halinde sigorta sözleşmesi geçersiz olur.
d. Uygulamada aşkın sigorta aynı zamanda "Munzam Zarar Sigortası" olarak anılmaktadır.
e. Tarafların iyiniyetli olmaları halinde sigorta sözleşmesi ayakta kalır.

CEVAP ANAHTARI

1- C	2- D	3- C	4- E	5- B
6- E	7- E	8- E	9- A	10- D

calisirdanlar.edu.tr 21.10.2024 16:10